УДК: 159.99.

АБДЫМОМУНОВА Г. А.
Ж. Баласагын атындагы КУУ, Бишкек
ABDYMOMUNOVA G.A.
KNU. J. Balasagyn, Bishkek

ИНТЕРНЕТ БУЛАКТАРЫНЫН ӨСПҮРҮМДӨРДҮН ПСИХОЛОГИЯСЫНА ТИЙГИЗГЕН ТААСИРИ

Влияние интернета на психологию подростков

The influence of the internet on the psychology of adolescents

Илимий макалада баланын жана вспурумдун интернетти пайдалануусу алардын психосоматикалык жана психикалык абалынын жабыркашына, коз орууларына чалдыгышына, билим алуусунун солгундашына, эске тутуусунун начарлашына, ата-эне менен болгон байланышынын алысташына, үй-булвдвгу конфликттердин жаралышына, коомдогу реалдуу турмуштан алыстап кетишине, азарттык оюндарга берилип кетишине жана психологиялык кооптуу взгвруулврге альт келээри анализге алынды. Аталган маселелерди чечуу боюнча сунуштар берилди.

Урунттуу свздвр: *психосоматика; психика; билим; коом; интернет; реалдуу; кыял; терс; онтогенез; дифференция.*

В статье доказано отрицательное влияние интернета на психологию подростков, такое, как: повреждения психосоматических и психических положений, повреждение зрения, ослабление в получении образования, ослабление памяти, ухудшение взаимоотношений с родителями, отдаление от реальной жизни в обществе, увлечение азартными играми и резкое психологическое изменение. Были предложены решения этих проблем.

Ключевые слова: *психосоматика; психика; образование; общество; интернет; реальный; мечта; отрицательный; онтогенез; дифференция*

The scientific article proves the negative impact of the internet on the psychology of adolescents as: damage to psychosomatic and mental positions, damage to eyesight, weakening of education, weakening of memory, deterioration of relationships with parents with parents, distance from real life in society, development of gambling and sharp psychological change. The solution of these problems was proposed.

Keywords: *psychosomatics; psyche; education; society; internet; real; dream; negative; ontogeny; differentiation.*

Бугунку коммуникациялык технологиялардын енугуп. ааламдашуунун ете тездик менен тарап жаткан учурунда адам баласынын ар тараптуу маалымат алуусуна эч кандай тыюу салуу мумкун эмес. Азыр улуу муундардан тартып беш жаштагы балдарга чейин интернет желеси менен кецири мааламаттарды алышууда. Балдардын калыпта-нышына, таалим-тарбия алышына информация-лардын кандайча таасир берип жаткандыгы албетте, учурдун актуаддуу маселелеринен болуп эсептелет**.** Уйде дасторкон устунде болобу, коноктордо болобу жаш-кары дебей, кол телефондорун пайдаланып жаткан учурлар чанда кездешет эмеспи. Ал эми жаш балдарыбыз жаштайынан тарта эле маалымат булактарына суцгуп кирип, ар тараптуу материал-дарды керуп, таасирленип жатышканын жашоодо кездештирип келебиз. Бул багытта коомчулук, психологдор, педагогдор айрым бир бегет коюучу чараларды колдонуусу зарыл болуп турат. Психология адамдардын, айбанаттардын обьек-тивдуу дуйнону активдуу чагыддыруу процессии уйронуучу илим, башкы изилдее предмети психика, ац-сезим болгондуктан, инсандын ички дуйносунде етуучу психикалык процесстердин тегин, тузулушун, осуп-онугушун, абалын иликтеген-диктен азьфкы жаш балдардын психологиялык багытта укмуштуудай езгоруулвр болуп жаткан-дыгын айтып тынчсызданышат. Адисттер диф-ференцияллык (индивид озгочелукторун изилдее), онтогенездик (жеке адамдын балалык, тестиер жана еспурум курагында калыптанышын изилдее), адам психологиясын (жеке адамды бутундей, толук бойдон мунездее) изилдешенден кийин, интернет-теги пайдалуу да, пайдасыз да кеп маалыматтар жаш еспурумдердун билим алуусуна, китеп окуусуна, убакытты туура пайдалануусуна, гуман-дуу тарбияланышына жана улуттук каада-салттарды карманышына терс

таасирин тийгизээрин айтып коцгуроо кагышууда. “Интернет желесин колдонгон мектеп окуучусу учун пайдасынан зыяны кеп болуп жатканын билсек да, билмексенге салып, кез жумуп..." Азыр техниканын заманы болгондуктан жаштар интернетти кеп колдонушат. Бирок учурда интернетте жаш еспурумдерду терс жактарга бурган ар кандай оюндардын панда болушу мугалимдерди жана ата-энелерди тынчсыздан-дыруула” - деп белгилейт психолог К. Коенквзов езунун интервьюсунда. [Фабула. № 5, 8-февраль 2015]

Маалыматтардын коптугу, байланышуунун технологиялык тездиги барыбызга пайдалуу болуп жаткандыгына кубе болуудабыз, бирок, интернет желесин колдонгон мектеп окуучусу учун пайда-сынан зыяны коп болуп жатканын билсек да, билмексенге салып, коз жумуп, акыры эртецки келечегибиз болгон жаштардын жашоо турмушуна балта чаап жатканыбызды сезгибиз да келбейт. Интернеттен маалыматты ыкчам алууга, ал аркылуу дос кутуп, анан чар тараптагы санаалаштар, тааныштар менен баарлашууга да мумкундук тузулот. Билим алууда дагы мааниси чоц, ошондой болсо да, адамзаттын ойлонуу жондомдуулугун, анализдое аракеттерин жана коздун коруу система-ларын начарлатаарын турмушубуздан коруп журобуз. Балдар кайсы бир интернет клубдарга азгьфылып, сабактан да калып жаткандыгы, анысы аз келгенсип, сабак учурунда да туш тараптагы дос, жакындары менен байланышып, сабакка кенул болбой, мугалимдин берилуу менен сабак тушун-дуройун деген аракети текке кетип жатат. Айрыпсча, биздин улуттук каада-салтыбызга, жан дуйнобузге жат, тири укмуштай кылмыш дуйнесу, атышуулар, елтуруулор, зордуктоо сыяктуу терс жагдайларды ушул жерден корушуп, ага жен гана байланып калып жатышат. Ушунун бардыгын оз коздору менен коруп, колдору менен жасагылары келип, анан барып ушундай кылмыштуу дуйнеге аралашып жатышкандыгы да азьфкынын ачуу чындыгы болуп жатат. Жогорку окуу жайларда, мектептерде байкоо, иш-аракеттин туундуларын талдоо, салыштырма генезис методу, психоло-гиялык тесттер (сыноолор), анкета, маек жана башка методикалык ьпсмаларды кецири пайдалануу менен сурамжылоо жургузгондо жаштардын интеллектуалдык децгээли солгундап, активдуулугу начарлап бараткандыгы ачыкталган. Жогрудагы орчундуу маселелерди чечуу учун педагогикалык психологияны жалпы жана балдар психологиясын колго алуу зарылдыгы келип чыгат. «Эгер педагогика адамды бардык жагынан тарбиялагысы келсе, анда ал аны бардык жагынан билууге тийиш»,-деп улуу педагог Ушинский айткандай педагогикалык психология балдардын (еспурум-дордун) психикасындагы болгон езгеруулерду изилдейт. Гезит журналдарда айрыкча интернет булактарынан пайдаланган балдар китепке болгон табитин такьф эле жоготоору, китептин пайдалуу жактары талкууланган. “Изилдввлврге таянсак, китепквйлук коп оорунун алдын алганга жардам берет. Эц негизгиси, мээ ооруларынан коргойт. Мээнин активдуулугу осуп, ооруларга туруштук бере алат. Ошондой эле китепкей адам башкаларга салыштьфмалуу озуно ишенимдуу, шар болот. Азыркы заманда ким гана депрессияга тушпойт? Китеп окуу стресстен арылтарына ишенип коюнуз. 2009-жылы Лондон шаарындагы Суссекса универ-ситетинин илимпоздору кыжалат болуп жаткан 6 адамга 6 мунот китеп окутуп, тажрыйба жасап корушкон. Китеп адамды кыжалат ойлорунан кутултуп, эс алдьфат. Китептеги окуялар ак-караны ажьфата алууга, турмуштагы акыйкаттыкты, суйууну баалоого, кыянаттыкка жана башка турму-шубузда кезиге турган терс факторлордун баарына туруштук беруугө, кучтуу болууга жардам берет. Ички дуйнонун, руханий байлыктын онугушуне туртку болот- деген коз карашы менен жаш муундарды интернеттен алые болуп, китеп окууга чакьфса **[**Нуржамал Жийдебаева**.** koom@super.kg], журналист Нурзат Токтосунова: “Азыр жаштар чындыгында эле китепке эмес, башка - интернет, уюлдук телефон, агент сыяктуу женил-желпи нерселерге кызыгышат.

Анын устуно акчац болсо бардыгын сатып алууга болбот деген ой менен жашап калышты. “Руханий байлыкты арткы планга койгондуктан, китеп коп окулбай калды” - деп кооптонот. [Нурзат Токтосунова (интервью), Асхат Субанбеков koom@super.kgl “Психодиагностикада психоло-гиялык маалыматтуулукту, психологиялык (консультация) кецештерди, психологиялык диагнос-тиканы колго алуу иштери кучетулуусу зарыл экендигин коруп

жатабыз. Интернеттин пайдасы керектуу материалдарды оңой таап жана соңку кабарларды ар кандай сайттар аркылуу тез окуй алабыз. Бирок ар кандай зыяндуу оюндардын пайда болуп жатышы биз үчүн терс көрүнүш. Учурда бизге телефон мектепке алып келүүгө тыюу салынып, текшерүүлөр жүргүзүлүп жатат" деп айтып өттү.

Интернетти туура пайдалануу боюнча төмөнкүдөй психологиялык кеңештерди унуштайбыз:

-Билим алууну китеп аркылуу окуусу, өнүгүүсү, өздүк жана кесиптик өзүн таанып билүүсү, курдаштары менен жана улуулар менен мамиле түзүүсү;

-Окуучулардын өзүн-өзү башкаруудагы керектүү психологиялык суроолоруна жана балдардын, өспүрүмдөрдүн тарбиясына, билим берүүсүнө таасирин берүүчү кеңештерди берүүсү;

-Ата-энелерге жана үй-бүлө курамындагыларга тарбия берүү, үй-бүлөдөгү жана өз ара мамилелерди туура куруусу;

-Учурда баланын жана өспүрүмдүн интернетти пайдалануусу психосоматикалык жана психикалык ден-соолугунун бузулушун эскертүү;

Интернеттин окуучулардын окуп билүү жөндөмдүүлүгүнө тийгизген таасирлери:

1.Сабак окуусунун начарлашы

2.Эске тутуу жөндөмдүүлүгүнүн солгундашы;

3.Көздүн көрүү системасынын начарлашы;

4. Кайрымдуулук иштерден алысташы;

5.Ата-эне менен байланыштын үзүлүшү, ортодогу келишпестиктердин жаралышы;

6. Ашыкча маалыматтарды алып, терс жолдорго барышы;

7. Моралдык-этикалык жактан керексиз маалы-

маттарга ээ болушу;

8. Жакын адамдары менен баарлашуудан алысташы;

9. Көпчүлүк убакыттын оюндар менен өтүп, жалкоолукка берилиши;

10. Кыялдануу менен жашап, реалдуулуктан алыстап кетүү. ж.б.

"Орууну жашырсаң, өлүм ашкере кылат" -дегендей, азыркы учурда келечек муундарга кам көрбөсөк, улуттук каада-салттарды, гумандуулукту, баалуу мурастарыбызды жээриген, билимсиз, түркөй жаштарды тарбиялап алышыбыз ыктымал.

Учурда психоаналитиктерибиздин, педагогикалык психологдорубуздун алдында турган чоң милдеттеринен болуп мектеп окуучуларын, студенттерди жалпы адамзаттык маданияттын жетишкендиктерин өзүнө камтыган, заманга шайкеш келген нарктуу адептик - ыймандык сапаттарды, маданияттуу жүрүм–турум адебин сактаган инсанды калыптандыруу болуп калды. Ар бир инсанга терең ыйман –

адептик аң - сезимди жана түшүнүктөрдү калып-тандыруу, ыйман сезимдерди тарбиялоо, журум–турумда адамдык жана коомдук нарк насилге төп келген күнүмдүк адаттарды чечүү аркылуу жүзөөгө ашырылат. Коомдун өнүгүүсүнүн деңгээли ар убак анын адептик рухий – ыймандык намысы даражасы менен өлчөнүп келген. Адам акылын, билимин өстүрүп, ал эми анын адебин, ыйманын өстүрбөй туруп, аны ар тараптан шайкеш өнүккөн инсан кылып жетилтүү мүмкүн эмес экендигин эсибизден чыгарбашыбыз керек.

Пайдаланылган булактардын тизмеси

1. Нурзат Токтосунова (интервью) Асхат Субанбеков koom@super.kg**.**
2. Нуржамал Жийдебаева**.** koom@super.kg
3. Фабула. № 5, 8-февраль 2015.
4. Н.К. Крупская. Пед. Соч.т.2.М.1958.121-бет.
5. Леднев И.Я. Содержание образования. – М., 1989.
6. Кусеинова Зарылкан. Баланын журүш-турушун тарбиялоодо үй-бүлөнүн таасири. Ф.1972.45-бет.
7. Е.В.Марков. Русский весник.Кн.11. 14-бет.
8. Педагогика: Окуу-методикалык колдонмо. / Т.С.Сатыбекованын жалпы ред. астында. –Б., 2002.
9. А.П.Смирнов. Быт и нрава киргизов. Петербург.1982.20-бет.
10. Сияев Т.М. Педагогикалык теориялар, системалар, технологиялар. –Б., 1999.
Рецензенты: Калдыбаева А. Т. - *доктор педагогических наук, профессор КГУ им. И. Арабаева*
Адылбек кызы Гульназ – *кандидат педагогических наук, доцент КНУ им. Ж. Баласагына*